

ARMOEDE IN ZICHT

Een onderzoek naar de
armoede in Doetinchem

Onderzoeksrapport armoedebeleid gemeente Doetinchem

Rody Poelhuis
Albert Lay
afdeling Wmo-winkel
gemeente Doetinchem

Opdracht

In verband met de aanhoudende crisis, en de aangekondigde reeks aan bezuinigingsmaatregelen, ontstond bij het bestuur van de gemeente Doetinchem de vraag of de meest kwetsbare groep in de Doetinchemse samenleving wel voldoende financieel ondersteund wordt. De afdeling Wmo-winkel kreeg de opdracht om hier onderzoek naar te doen. In dit rapport vindt u het verslag van het onderzoek.

Naast dit rapport is er ook een portrettenboek samengesteld met dezelfde titel : "Armoede in zicht". In dit boek vertellen 21 Doetinchemse gezinnen c.q. personen in een persoonlijk verhaal hoe zij omgaan met armoede.

Inhoud

Opdracht	1
Inhoud	2
1. Samenvatting	3
2. Inleiding	7
3. Probleemanalyse en vraagstelling	9
4. Methode van onderzoek	11
5. Resultaten	12
6. Hoe ziet men de toekomst?	31
7. Wat kan men zelf doen?	33
8. Welke hulp schakelt men in?	37
9. Conclusies	40

1. Samenvatting

Hoe effectief is ons armoedebeleid? Hoe beleven onze inwoners met een laag inkomen hun financiële situatie? Hoe worden onze inwoners getroffen door de steeds verdergaande (bezuinigings) maatregelen en de voortdurende crisis? We willen antwoord op die vragen om het lokale armoedebeleid voor de komende jaren te kunnen bepalen. Die antwoorden hebben we (deels) gekregen met het onderzoek "Armoede in zicht". De uitkomsten van het onderzoek zijn een rapport en een portrettenboek. In het rapport zijn de uitkomsten en conclusies van het onderzoek opgenomen. En is de "harde" weergave van het onderzoek. Het portrettenboek 'Armoede in zicht' geeft een persoonlijke inkijk in het leven van 21 Doetinchemse huishoudens die van een laag inkomen moeten rondkomen.

Voor het onderzoek hebben we ons gericht op de doelgroep; inwoners met een laag inkomen. Het onderzoek hebben we gedaan met een nulmeting en een eindmeting. De nulmeting gaat over het jaar 2011 en de eindmeting over het jaar 2012. We hebben 1500 huishoudens in 2012 en 2013 een vragenlijst gestuurd. De bereidheid van mensen om mee te doen met dit onderzoek was groot. Maar liefst een derde heeft de tijd en moeite genomen om de vragenlijst in te vullen en terug te sturen. De respons was bij de eindmeting zelfs nog groter dan bij de nulmeting!

We wilden antwoord op de vraag wat de aangekondigde (bezuinigings)maatregelen voor onze inwoners betekenen. Maar door de val van het kabinet Rutte 1, het Lenteakkoord en het regeerakkoord "Bruggen slaan", zijn veel aangekondigde bezuinigingsmaatregelen niet doorgegaan, uitgesteld of in een mildere vorm ingevoerd. Daarom waren sommige vragen van de nulmeting niet meer relevant voor de eindmeting. En zijn niet meer opgenomen in vragenlijst over 2012.

De effectiviteit van ons armoedebeleid

De uitkomsten geven ons een beeld van de effectiviteit van ons armoedebeleid. Het is natuurlijk moeilijk te meten. Maar we hebben wel een kwalitatieve weging kunnen maken. Het onderzoek laat zien dat het voor veel inwoners moeilijk is om uit te komen met het inkomen. De gevolgen van de aanhoudende crisis en de bezuinigingsmaatregelen zijn voelbaar. Rekeningen niet betalen, of bezuinigen op de eerste levensbehoeften zijn daar het gevolg van. En dat is zorgelijk. Meer mensen komen in de schulden en de hoogte van de schulden stijgt. Een landelijke trend, die ook bij de deelnemers aan het onderzoek terug is te zien. Daar hebben we als gemeente weinig invloed op.

Wel kunnen wij met onze ondersteuning tegemoetkomen in de kosten en de financiële nood verlichten. En inwoners stimuleren om mee te doen aan de samenleving. En onze ondersteuning wordt gewaardeerd. Dat blijkt uit de antwoorden van de ondervraagden. Het is goed te zien dat meer dan de helft van het aantal kinderen lid is van een vereniging. Dat is ook een belangrijk uitgangspunt van ons beleid. Maar we zien ook dat veel kinderen nog geen lid zijn van een vereniging omdat er geen geld voor is.

Het grote probleem is schuld. De stijging van het aantal mensen met schulden en de stijging van de hoogte van de schulden is zorgwekkend. We moeten naar een effectievere dienstverlening. Nu we zelf de dienstverlening uitvoeren, kan die slag gemaakt worden.

De bekendheid van onze inkomensondersteunende regelingen en dan met name de bijzondere bijstand en GemeentePolis moet beter. Om gebruik te maken van deze regelingen, moeten de regelingen bekend zijn.

Op basis van de uitkomsten zijn we gematigd positief over ons armoedebeleid. Het zorgt er voor dat we de financiële nood kunnen verlichten en inwoners kunnen meedoen. Maar het is voor de komende jaren te weinig als we kijken naar de maatschappelijke tendens.

Algemeen

De meeste mensen die hebben gereageerd zijn alleenstaand en hebben geen kinderen. Ze hebben grotendeels een inkomen op bijstandsniveau via een sociale zekerheidsuitkering. De grootste groep komt de ene maand wel en de andere maand niet rond. Een hele kleine groep ziet zichzelf niet als arm. De meeste huishoudens die niet rond kunnen komen, komen tussen de € 100 en € 150 per maand tekort. Het is verontrustend dat er steeds meer bezuinigd wordt op de eerste levensbehoeften om rond te komen.

Bekendheid en gebruik

Hoewel veel mensen de weg naar gemeentelijke ondersteuning weten te vinden, is nog steeds een grote groep niet bekend met alle inkomensondersteunende regelingen. Een groot aantal denkt er niet voor in aanmerking te komen of weet niet waar ze zich kunnen melden.

De kwijtschelding van gemeentelijke belastingen en de Meedoenregeling worden goed gebruikt. De bijzondere bijstand wordt matig gebruikt. De regeling is niet goed bekend, mensen weten niet waar ze zich moeten melden en velen denken er geen "recht" op te hebben. Ook het gebruik van de GemeentePolis kan beter. De groep die er geen gebruik van maakt is groter dan de groep die er wel gebruik van maakt. Dit ondanks het financiële voordeel en het uitgebreidere pakket van vergoedingen voor zorgkosten.

Participatie

Het gebrek aan geld belemmert de ondervraagden om actief mee te doen in de samenleving. Meedoen met familie of vrienden is niet vanzelfsprekend. Lid worden van een vereniging is wel mogelijk en een groot aantal kinderen is wel lid. Maar de behoefte om mee te doen is groter (en duurder) dan waarin de bijdrage (vanuit de Meedoenregeling) kan voorzien. Ook blijkt dat de bijdrage van de Meedoenregeling vaak aan andere dingen wordt besteed dan waarvoor het is bedoeld.

Schulden

Het aantal huishoudens met schulden is in 2012 duidelijk gestegen ten opzichte van 2011. Steeds meer mensen raken door hun reserves heen. Ook de hoogte van de schulden per huishouden stijgt. Vooral de groep huishoudens met een schuld van meer dan € 15.000,- stijgt. En dat is zorgelijk. Een grote groep huishoudens met schulden maakt geen gebruik van de gemeentelijke ondersteuning. Vooral omdat ze niet weten dat het bestaat, ze denken er niet voor in aanmerking te komen of willen hun probleem zelf oplossen.

De toekomst

Het toekomstperspectief van de ondervraagden is, positief geformuleerd, neutraal. Een groot aantal mensen denkt dat de financiële situatie in de toekomst gelijk zal blijven. Maar anders gezegd: het blijft even slecht. De somberheid komt vooral omdat mensen denken dat de kosten toenemen en er weinig tot geen mogelijkheden zijn het inkomen te verbeteren.

Eigen plannen en acties

We hebben gevraagd wat onze doelgroep denkt te kunnen doen, wat ze van plan is te doen en wat ze al daadwerkelijk doen om het inkomen te verbeteren en de kosten te beperken. Er worden meer mogelijkheden gezien in het beperken van de kosten dan in het verbeteren van het inkomen.

Inschakelen van hulp

Veel mensen (ongeveer de helft) kunnen een beroep doen op hun eigen omgeving. Meestal om te helpen met klussen en met goederen, maar ook voor advies. Ook krijgen ondervraagden veel hulp van professionele (hulpverlenende) organisaties. Vrijwilligersorganisaties en initiatieven zijn weliswaar goed bekend, evenals het Gasthuisfonds, maar het beroep dat gedaan wordt op fondsen en vrijwilligersinitiatieven is matig. Schaamte blijkt daarin een belangrijke rol te spelen, maar ook in dit onderdeel zien we terug dat mensen het toch vooral zelf willen doen.

Vervolg op het onderzoek

Nu we meer inzicht hebben gekregen in de werking van ons armoedebeleid en de financiële situatie van onze doelgroep gaan we aan de slag met ons armoedebeleid. Welke aanbevelingen doen we op basis van de uitkomsten van dit onderzoek? Hoe kunnen we in deze tijd van bezuinigingen en een grotere rol van gemeenten binnen het sociaal domein onze inwoners die het nodig hebben het best ondersteunen? Daar denken we over na. We gaan in gesprek met de gemeenteraad, de sociale raad en het werkveld om aanbevelingen te krijgen voor het armoedebeleid. En werken die verder uit in een beleidsplan armoedebestrijding.

2. Inleiding

Armoede komt overal voor, ook in Nederland en dus ook in Doetinchem. Er is een voortdurende aandacht voor de bestrijding van armoede. Ook omdat de armoede en de financiële problemen de laatste jaren zijn gestegen. En nog steeds stijgt. Wij vinden het bestrijden van armoede belangrijk en willen inwoners die het nodig hebben daarbij ondersteunen. In ons armoedebeleid heeft het tegengaan van de uitsluitende werking van armoede prioriteit. En worden inwoners (en vooral kinderen) gestimuleerd om mee te doen aan reguliere activiteiten.

Maar lukt ons dat? Met andere woorden hoe effectief is ons armoedebeleid? En hoe beleven onze inwoners met een laag inkomen hun financiële situatie? Dat willen we graag weten. En tegelijkertijd vragen we ons af hoe onze inwoners getroffen worden door steeds verdergaande (bezuinigings) maatregelen en de voortdurende crisis. Om antwoord te geven op die vragen hebben we onderzoek gedaan: het onderzoek Armoede in zicht.

De titel “Armoede in zicht” is om verschillende redenen gekozen. De verwachting was dat het voor veel inwoners financieel moeilijk zou worden. Armoede komt voor veel mensen in zicht.

Anderzijds bieden de uitkomsten van het onderzoek ons inzicht in de gevolgen van de ontwikkelingen en in de werking van ons gemeentelijk armoedebeleid. 21 Doetinchemse huishoudens met een laag inkomen hebben ons een eerlijke, persoonlijke inkijk in hun leven gegeven. Die verhalen zijn gebundeld in het boek Armoede in zicht, waarmee we een gezicht geven aan het begrip armoede.

Dit rapport beschrijft de onderzoeksopzet en de uitkomsten van het onderzoek. Het rapport sluit af met de conclusies.

2.1. Het begrip armoede

Armoede kent vele gezichten. Er zijn dan ook meerdere definities van armoede. Afgeleid van verschillende grenzen van armoede. Er worden grofweg 4 verschillende armoedegrenzen gebruikt

Absolute armoede

Het gaat dan om armoede, zoals we die kennen uit derdewereldlanden. Waar mensen letterlijk omkomen van de honger. Dat beeld kennen we in Nederland gelukkig niet.

Lage inkomensgrens

Deze grens wordt door het CBS gehanteerd, en heeft vooral betrekking op de koopkracht. Bij de lage inkomensgrens wordt het bijstandsniveau van 1979 gebruikt en wordt jaarlijks geïndexeerd met de koopkracht. In 2008 bedroeg de lage inkomensgrens voor een eenpersoons huishouden ongeveer € 920, - netto per maand. Deze grens wordt vooral voor het macro-economische beleid gebruikt.

Sociaal minimum

Dit is ook te vertalen als de bijstandsnorm, en is afgeleid van het wettelijk minimumloon. Het bestaansminimum is het bedrag waarvan de overheid vindt (in dit geval op basis van berekeningen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) dat een persoon minimaal nodig heeft om van te kunnen leven. Het SCP heeft hiervoor de term “basisbehoefte niveau” geïntroduceerd.

Sociale armoede

De meest “welvarende” vorm van armoede. Er is geen gebrek in de algemene noodzakelijke bestaanskosten en er is ook een kleine ruimte voor bijzondere bestaanskosten. Maar er blijft nauwelijks genoeg over om mee te doen met de maatschappij, als het gaat om bijvoorbeeld vakanties, trends volgen, sporten en ontspanning. Het SCP noemt dit het “niet-veel-maar-toereikendniveau”.

Geen definitie van armoede voor het onderzoek

Vrijwel elk instituut, en elke onderzoeker, die zich met armoede bezighoudt, formuleert een eigen definitie. Dit onderzoek heeft niet als doel te meten hoeveel mensen in staat van armoede verkeren. Om die reden is een scherpe definitie niet nodig.

Maar het is wel goed te weten dat armoede (in Nederland) een complex verschijnsel is met veelal samenhangende domeinen zoals inkomen, participatie, opleiding, gezondheid, zelfredzaamheid en woon- en leefomgeving. Het toekomstperspectief een belangrijk onderscheidend kenmerk is. Dit vooral in situaties waarin nauwelijks uitzicht is op werk of verandering van leefsituatie. Armoede in deze brede betekenis is sociale uitsluiting. Armoede in smalle zin wordt beschouwd als een tekort aan financiële middelen. Armoede in Nederland heeft dus niet zozeer alleen te maken met een tekort aan geld, maar vooral ook dat je niet mee kunt doen aan de gebruikelijke dingen in de maatschappij. Bovendien is een armoedegrens een technisch criterium dat ons niets zegt over de oorzaken, de tijdsduur en de wijze waarop mensen met hun situatie omgaan.

3. Probleemanalyse en vraagstelling

3.1. Probleemanalyse

We hebben voor onze inwoners verschillende mogelijkheden om ondersteuning te bieden om het inkomen te verhogen en om ondersteuning te bieden bij financiële problemen. Het gaat dan om:

- Bijzondere bijstand
- Langdurigheidstoeslag
- Meedoenregeling
- Kwijtschelding gemeentelijke belastingen
- GemeentePolis (een collectieve zorgverzekering)
- Schuldienstverlening

Ook de rijksoverheid biedt verschillende voorzieningen aan, via belastingverlagingen of toeslagen:

- Huurtoeslag
- Zorgtoeslag
- Diverse heffingskortingen
- Tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg)

Zowel op landelijk als lokaal niveau zijn er dus tal van regelingen om inwoners met een laag inkomen te ondersteunen. De landelijke zijn veelal gericht op inkomensondersteuning. De gemeentelijke regelingen zijn aanvullend op de landelijke en zijn veel meer gericht op meedoen.

Maar werkt ons armoedebeleid?

Dat is natuurlijk moeilijk te meten. Om een dergelijke uitspraak te kunnen doen, is het eerst nodig om zicht te hebben op de huidige stand van zaken: hoe arm zijn de armen, hoe ervaren zij dat zelf, welke armoede ervaren zij, wat doen zij eraan om uit de armoede te geraken? Maken zij gebruik van de ondersteuning van de gemeente? In welke mate participeren zij? En hoe kan de gemeente hierbij helpen? Ondersteunt de gemeente wel genoeg en op de juiste manier? Er zijn tal van vragen die een antwoord behoeven. Met de antwoorden op die vragen kunnen we wel een kwalitatieve weging maken van de werking van het armoedebeleid.

De stapeling

Daarnaast zijn verschillende bezuinigingsmaatregelen aangekondigd. De zogenoemde stapeling. Het gaat hierbij onder andere om:

- Een landelijke inkomensgrens te normeren op 110% van het bijstandsniveau
- Het toepassen van een toets op het huishoudinkomen¹
- Het verhogen van het eigen risico voor de zorgverzekering
- Minder vergoedingen in het basispakket van de zorgverzekering
- Verlaging van de huurtoeslag
- Verlaging van de vergoeding voor kinderopvang
- Beperking van de doelgroep voor de zorgtoeslag

Wat betekenen deze maatregelen, maar ook de aanhoudende crisis voor onze inwoners? En hoe gaan zij daar mee om? Dat willen we te weten komen.

3.2. Vraagstelling

Uit de probleemanalyse volgt de vraagstelling:

- Hoe ervaren de minima hun financiële situatie?
- Hoe effectief is ons armoedebeleid?
- Wat zijn de gevolgen van de verschillende (bezuinigings) maatregelen en de aanhoudende crisis?

De vragen gaan in op de volgende onderwerpen:

- Hoe ervaart men hun armoede?
- In welke mate participeert men?
- Hoe ziet men hun toekomst?
- Wat denkt men te kunnen doen, wat gaan ze doen, wat doen ze al?
- Welke hulp schakelt men in?
- Maakt men gebruik van de voorzieningen van de gemeente?
- Wat is het effect van de ondersteuning door de gemeente?

¹ Intussen is deze toets weer afgeschaft. In de Participatiewet (bij schrijven dezes nog wetsvoorstel) zal een huishouduitkeringstoets worden ingevoerd.

4. Methode van onderzoek

Er is gebruik gemaakt van een vragenlijst om antwoorden te krijgen op de vragen die we hebben. We hebben daarvoor twee metingen uitgevoerd. Een nulmeting en een eindmeting. In januari 2012 is de nulmeting uitgevoerd en geeft de situatie in 2011 weer. In januari 2013 is de eindmeting uitgevoerd, die de situatie van 2012 weergeeft. De resultaten tonen steeds een vergelijk tussen 2011 en 2012. De vragenlijsten voor zowel de nul- als de eindmeting zijn samen met de aanvraagformulieren in januari 2012 respectievelijk 2013 verzonden aan bijna 1500 huishoudens. Dit zijn de huishoudens die in 2011 respectievelijk 2012 gebruik hebben gemaakt van de Meedoenregeling en/of kwijtschelding.

4.1. Populatie

Het onderzoek richt zich op de inwoners met een laag inkomen in de gemeente Doetinchem. De bron van het inkomen is niet belangrijk. De populatie bestaat voornamelijk uit huishoudens met een bijstandsuitkering, ouderen met een AOW-uitkering, mensen met een arbeidsongeschiktheids-uitkering en mensen met inkomen uit arbeid (ook zelfstandigen) op minimumniveau.

Verder bestaat de populatie uit alle soorten huishoudens: alleenstaanden, alleenstaande ouders en echtparen met of zonder kinderen. Er is vooraf geen selectie gemaakt naar bron van inkomen of huishoudtype.

De gemeente kent de Meedoenregeling en de mogelijkheid voor kwijtschelding van belastingen. Voor de Meedoenregeling komen (in 2011) alle inwoners in aanmerking met een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm. Jaarlijks worden in januari de aanvraagformulieren voor kwijtschelding verzonden. Hierbij wordt tegelijk een koppeling gemaakt met de aanvragen voor de Meedoenregeling. Deze beide groepen samen (voor het overgrote deel is er een overlap) zijn aan te merken als “de minima”, en vormen de populatie voor dit onderzoek. Hierdoor is een (zeer) groot deel van de Doetinchemse minima bereikt. Voor elke meting zijn ongeveer 1500 vragenlijsten verzonden.

5. Resultaten

Uitgaande van een totale populatie van 1500 huishoudens, is een minimale respons van 300 vragenlijsten noodzakelijk om betrouwbare conclusies te kunnen trekken. Bij de eerste meting hebben 483 huishoudens de tijd en moeite genomen de enquête in te vullen en terug te sturen. En bij de eindmeting zelfs 502 huishoudens. Met deze respons kunnen we dus meer dan tevreden zijn.

Omdat bij de eindmeting meer vragenlijsten zijn terug ontvangen, kunnen de resultaten niet zonder meer naast elkaar worden gelegd. Daarom zijn de resultaten uit de eindmeting gecorrigeerd (met factor $483/502=0,962151$). Tenzij wordt vermeld, dat er geen correctie heeft plaatsgevonden. De resultaten zijn verwerkt in tabellen.

De totalen van de aantallen zullen niet altijd overeenkomen met de totalen op andere vragen. Dat komt doordat niet iedereen alle vragen (volledig) heeft beantwoord. Een voorbeeld is dat niet iedereen die zegt geen gebruik te maken van een voorziening een reden geeft voor het niet-gebruik.

De verschillen tussen de twee metingen zijn onderworpen aan een chi kwadraattoets. Hiermee wordt berekend of de verschillen tussen de twee metingen dusdanig verschillend zijn, dat het geen toeval is. Er is dan een significant verschil. Het significantieniveau is gesteld op 10% ($\alpha =0,1$). Dit wil zeggen, dat er een kans van 10% is, dat er toch geen sprake is van een significant verschil, hoewel dat wel wordt gesteld. In de tabellen zijn de significant verschillende resultaten vetgedrukt.

5.1. Huishoudens

Welke huishoudens hebben meegewerkt aan het onderzoek? De huishoudens zijn verdeeld naar één- of meerpersoonshuishoudens (betreft het aantal volwassenen), met of zonder kinderen. Er is niet gekeken of de meerpersoonshuishoudens bestonden uit echtparen c.q. samenwonenden, of gewoon twee volwassenen in één huishouden. Een meerpersoonshuishouden kan ook gaan om bijvoorbeeld broers/zussen, of vrienden.

Tabel 2
Samenstelling huishoudens (niet gecorrigeerd)

	eenpersoons, geen kinderen	eenpersoons, met kinderen	meerpersoons, geen kinderen	meerpersoons, met kinderen
2011	258	110	67	47
2012	279	88	61	62

Het overgrote deel van de ondervraagden is alleenstaand, zonder kinderen. De eenpersoons huishoudens met kinderen (de alleenstaande ouders) blijken vooral kinderen jonger dan 12 jaar te hebben. Bij de meerpersoons huishoudens zijn de leeftijden van de kinderen meer gelijk verdeeld.

Tabel 3

Ondervraagden: Huishoudens en kinderen (niet gecorrigeerd)

	2011	2012
alleenstaande	258	267
echtpaar zonder kinderen	68	66
echtpaar + kinderen, alle <12	10	18
echtpaar+kinderen, <12+<18	1	4
echtpaar+kinderen, alle 12-18	14	10
echtpaar+kinderen, <18+>18	0	1
echtpaar+kinderen, alle >18	14	18
alleenstaande ouder, alle kinderen <12	36	32
alleenstaande ouder, kinderen <12+<18	17	11
alleenstaande ouder, alle kinderen 12-18	19	14
alleenstaande ouder, kinderen <18+>18	4	5
alleenstaande ouder, alle kinderen >18	22	12
niet ingevuld	20	25

5.2. De financiële positie van de huishoudens

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de aard en de hoogte van de inkomsten. In paragraaf 5.9 wordt inzicht gegeven in de schuldsituatie.

Het overgrote deel van de ondervraagden heeft een inkomen op bijstandsniveau, variërend van (minder dan) € 877, - tot ongeveer € 1.200, - (netto exclusief vakantiegeld).

Respectievelijk 73 en 67 ondervraagden hadden een hoger inkomen. De meeste ondervraagden hebben inkomsten uit een uitkering. Een kleine meerderheid heeft een inkomen uit een WWB-uitkering.

Tabel 4

Hoogte van het gezinsinkomen

	<877	877 – 1000	1001 – 1200	1201 – 1400	>1400
2011	103	186	106	61	12
2012	82	167	147	52	15

Het bedrag van € 877 was de hoogte van de bijstandsnorm voor een alleenstaande per januari 2012. Voor de eindmeting is het bedrag niet aangepast aan de norm per januari 2013. Daarom moet ervan uit worden gegaan, dat het aantal mensen dat in 2012 deze alleenstaanden norm had, hoger is dan 82.

Tabel 5
Belangrijkste bron van inkomsten

	Werk	Zelfstandige	WWB	IOAW/Z	WW	ZW	WAOWIA	WAZ	Wajong	AOW	Pensioen	Anders	niet ingevuld
2011	63	4	145	7	19	7	69	4	24	113	3	20	5
2012	70	1	140	6	15	9	62	4	27	122	4	20	3

Omdat de vragenlijst is verzonden naar iedereen die gebruik maakt van kwijtschelding en de Meedoenregeling, is het niet verrassend dat de meeste ondervraagden een WWB-uitkering hebben of een AOW-uitkering. Desondanks is het aantal werkenden wel verrassend groot. Er zijn geen noemenswaardige verschillen tussen de twee metingen: de verdeling over de verschillende bronnen van inkomsten is ongeveer gelijk gebleven.

Tabel 6
Overige inkomsten

	Geen	uitkering gemeente	uitkering UWV	uitkering SVB	uitkering elders	Werk	Zelfstandige	Kostganger	Kamerverhuur	ja, maar...?
2011	397	47	0	0	0	13	2	1	0	0
2012	382	37	12	4	21	15	1	1	0	2

Ook de overige, of neveninkomsten, laten geen wezenlijke verschillen zien. De optie “ja, maar...?” betreft de antwoordoptie “ja, maar dat vertel ik liever niet”. We weten niet of het aantal van 2 ondervraagden ook alle ondervraagden betreft. Wellicht zullen er ondervraagden zijn, die ondanks de belofde anonimiteit hier toch liever geen antwoord op geven.

Het hebben van weinig inkomsten wordt vooral een probleem, als men er niet van kan rondkomen.

Tabel 7
Rondkomen met het inkomen

	ja	nee	soms
2011	84	105	285
2012	110	113	256

Het aantal mensen dat zegt wel rond te kunnen komen is significant gestegen². De daling van het aantal mensen dat zegt soms wel en soms niet rond te kunnen komen is significant gedaald. Blijkbaar is de groep mensen die niet rond kan komen constant gebleven. Terwijl een belangrijk deel van de mensen dat soms tekort komt nu wel kan rondkomen.

De meeste huishoudens, die niet of alleen soms rond kunnen komen, komen tussen de € 100,- en de € 250,- tekort. Over het geheel is het bedrag dat men tekort komt gedaald, behalve voor de groep die meer dan € 250,- tekort komt.

Alleen de groep die minder dan € 100,- tekort komt is significant gedaald. De andere groepen zijn min of meer (statistisch) gelijk gebleven.

Tabel 8
Maandelijks tekort (€)

	< 100	100 – 150	150 – 200	> 250
2011	94	140	93	28
2012	72	138	79	34

5.3. Hoe ziet men hun eigen situatie

In vrijwel alle armoedeonderzoeken wordt gekeken naar het inkomen, en wanneer dit inkomen onder een bepaalde grens ligt, dan wordt gesteld dat er sprake is van armoede. Deze grens is dan afhankelijk van de definitie van armoede, die wordt gebruikt. Maar armoede is ook en misschien wel vooral subjectief. We hebben daarom gevraagd naar hoe men hun eigen situatie ziet.

"Gelukkig kunnen wij terecht bij de voedselbank, daar ben ik heel blij mee"

² De verschillen tussen de twee metingen zijn onderworpen aan een chi kwadraattoets. Hiermee wordt berekend of de verschillen tussen de twee metingen dusdanig verschillend zijn, dat het geen toeval is. Er is dan een significant verschil. Het significantieniveau is gesteld op 10% ($\alpha = 0,1$). Dit wil zeggen, dat er een kans van 10% is, dat er toch *geen* sprake is van een significant verschil, hoewel dat wel wordt gesteld. In de tabellen zijn de significant verschillende resultaten vetgedrukt.

Tabel 9
De eigen perceptie

	2011	2012
ik ben arm	80	85
ik voel mij arm	41	48
vergeleken met "anderen" ben ik arm	58	61
vergeleken met mijn familie ben ik arm	32	40
vergeleken met mijn vrienden ben ik arm	18	18
ik voel mij wel arm, maar mag eigenlijk niet klagen	87	79
ik zou wel meer willen, maar heb het eigenlijk niet nodig	18	15
ik red mij wel	100	87
ik zie mijzelf niet als arm	36	36
niet ingevuld	13	13

Er zijn nauwelijks verschillen tussen de twee metingen. Geen enkel verschil is significant. De voortdurende van de crisis, en de bezuinigingsmaatregelen, hebben blijkbaar geen of nauwelijks invloed op hoe men hun eigen situatie ziet. Een groot aantal mensen ziet zichzelf als arm. Maar opvallender is, dat een groter aantal mensen zich dapper staande houdt. Ze vinden, dat ze eigenlijk niet mogen klagen, dat ze of dat ze zichzelf wel redden. Waar het de vergelijking met de omgeving betreft, ziet men zichzelf armer dan "anderen", en ook armer dan hun familie. Minder arm voelt men zich in vergelijking tot hun vrienden.

5.4. Bekendheid met de maatregelen

Bij de nulmeting waren veel bezuinigingsmaatregelen voorgesteld. In dit onderzoek wilden we weten, of en in welke mate de burgers te maken kregen met deze maatregelen. Maar door de val van het kabinet Rutte 1, het Lenteakkoord en het regeerakkoord „Bruggen slaan“³ zijn veel aangekondigde bezuinigingsmaatregelen niet doorgegaan, uitgesteld of in een mildere vorm ingevoerd. Daarom is een vergelijk tussen 2011 en 2012 niet mogelijk.

³ In het Regeerakkoord "Bruggen slaan" worden andere maatregelen aangekondigd. Zo zal, via de Participatiewet, een "huishouduitkeringstoets" worden ingevoerd. Ook zal de Wtcg worden afgeschaft, verdwijnt de regeling voor gratis (vervolg voetnoot)

Tabel 10
Bekendheid met de maatregelen (nulmeting)

maatregel	inhoud	bekend	mee te maken
Toets op het huishoudinkomen	Alle inkomsten van alle gezinsleden worden meegeteld voor het recht op bijstand.	244	56
Verlaging huurtoeslag	De toeslag wordt lager als de huur hoger is dan € 366,37.	156	282
Verlaging woonkostentoeslag	De toeslag wordt lager, of verdwijnt helemaal, als onvoldoende inspanning wordt geleverd om te verhuizen als de woonkosten hoger zijn dan de huurgrens.	58	29
Begrenzing zorgtoeslag	De toeslag verdwijnt als het bruto jaarinkomen hoger is dan € 35.059 (alleenstaande) of € 51.691 (echtpaar).	135	11
Wtcg inkomensafhankelijk	De tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten wordt inkomensafhankelijk.	72	65
Hogere eigen bijdrage kinderopvang	De eigen bijdrage voor de kosten van kinderopvang wordt verhoogd.	143	23
Verhoging kindgebonden budget	Het kindgebonden budget wordt verhoogd voor het eerste en tweede kind.	56	93
Verlaging kindgebonden budget	Het kindgebonden budget wordt verlaagd vanaf het derde kind.	51	21
Minder of geen vergoeding van bepaalde ziektekosten.	Betreft o.a. fysiotherapie, geestelijke gezondheidszorg, maagzuurremmers, hulp bij stoppen met roken, dieetadvisering.	284	275
Hoger eigen risico medische kosten	Het eigen risico wordt verhoogd met € 50 verhoogd tot € 220 op jaarbasis.	379	390
Meer kwijtschelding gemeentelijke heffingen	Kwijtschelding ook mogelijk voor zelfstandigen en woningbezitters, en bij een vermogen tot de bijstandsgrens.	156	127

De maatregelen op reguleringen waar een groot deel van de bevolking mee te maken heeft, zijn ook bij een groot deel bekend. Het gaat dan vooral om de zorgverzekering en de huur- en zorgtoeslag.

Voor de meeste maatregelen blijkt, dat de meeste ondervraagden denken dat ze daar niet mee te maken krijgen. Zo zal de begrenzing op de zorgtoeslag nauwelijks effect hebben, omdat de doelgroep niet op dat inkomensniveau zit, of zal komen. De hogere kosten voor medische voorzieningen hebben de meeste impact.

"We zitten in een soort overleefstand"

schoolboeken, zijn er weer nieuwe voorstellen gedaan om bepaalde voorzieningen uit het basispakket van de zorgverzekering te halen, en wordt de categoriale bijzondere bijstand beperkt. Voor sommige bezuinigingen worden compenserende of alternatieve maatregelen voorgesteld.

In tabel 11 wordt het gebruik van de landelijke regelingen weergegeven, en daarbij het gebruik van de kwijtschelding van gemeentelijke heffingen.

Tabel 11
Gebruik van landelijke regelingen

		ja	nee
huurtoeslag	2011	454	48
	2012	482	20
woonkostentoeslag	2011	15	487
	2012	16	486
zorgtoeslag	2011	457	45
	2012	491	11
Wtcg	2011	88	414
	2012	103	399
bijdrage kinderopvang	2011	8	494
	2012	6	496
kindgebonden budget	2011	109	393
	2012	113	389
belastingteruggaven	2011	76	426
	2012	74	428
TOG	2011	5	497
	2012	5	497

Er zijn merkwaardige verschillen te zien bij de Huurtoeslag en de Zorgtoeslag. Een aanzienlijk minder aantal mensen zegt geen gebruik meer daarvan te maken. Dit kan aan de vraagstelling hebben gelegen. De mensen werd gevraagd om aan te kruisen, van welke voorzieningen zij gebruik maakten. Het cijfer onder "nee", is het aantal mensen dat geen kruisje heeft gezet. Mogelijk heeft een aantal mensen dit over het hoofd gezien.

Een nadere analyse laat overigens zien dat het vooral alleenstaanden zijn die deze opties niet hebben aangekruist. Mogelijk is hun inkomen zo gestegen, dat zij daar niet meer voor in aanmerking komen. In de eerste meting gaven 26 alleenstaanden aan, dat zij een inkomen tussen de € 1.001 en € 1.200 hebben. In de tweede meting waren dat 75 alleenstaanden. Een zeer sterke stijging dus. De daling op de twee toeslagen is vooral toe te rekenen aan de alleenstaanden.

"Natuur geeft me alles en kost

... "

Voor de evaluatie van het Doetinchemse minimabeleid willen we weten of men bekend is met de voorzieningen die Doetinchem biedt, of men daar gebruik van maakt en zo niet, waarom niet.

Tabel 12

Bekendheid en gebruik van de lokale regelingen + mantelzorgcompliment

		ja	nee	niet ingevuld
kent de Meedoenregeling	2011	431	44	8
	2012	418	45	20
gebruikt de Meedoenregeling	2011	337	131	14
	2012	341	112	31
kent kwijtschelding	2011	466	9	8
	2012	467	7	10
gebruikt kwijtschelding	2011	459	13	11
	2012	458	13	12
kent bijzondere bijstand	2011	289	179	15
	2012	275	191	17
gebruikt bijzondere bijstand	2011	124	334	25
	2012	98	339	45
kent Gemeentepolis	2011	248	222	12
	2012	250	223	10
gebruikt Gemeentepolis	2011	171	281	30
	2012	169	277	33
kent Mantelzorgcompliment	2011	158	308	17
	2012	173	288	22
komt zelf in aanmerking voor het mantelzorgcompliment	2011	54	68	360
	2012	56	85	267
krijgt al een mantelzorgcompliment	2011	45	93	345
	2012	49	97	337
heeft het mantelzorgcompliment voor iemand aangevraagd	2011	54	119	310
	2012	56	117	310

De kwijtschelding van de gemeentelijke heffingen is goed bekend en wordt ook goed gebruikt. Dit is niet verwonderlijk, aangezien op het aanslagbiljet wordt aangegeven hoe men kwijtschelding kan aanvragen. En vooral omdat een grote groep huishoudens (die met een bijstandsuitkering en die het jaar daarvoor ook kwijtschelding hebben gekregen) automatisch kwijtschelding krijgen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van gegevens van de Belastingdienst.

Ook de Meedoenregeling is goed bekend en wordt ook redelijk goed gebruikt. Sterker nog, het niet-gebruik van de Meedoenregeling is significant gedaald. Huishoudens die gebruik hebben gemaakt van deze regeling worden in het volgende jaar aangeschreven met de mededeling dat zij ook dit jaar weer een aanvraag kunnen indienen. Dit vergroot het gebruik.

De bijzondere bijstand is minder bekend, en wordt ook aanmerkelijk minder gebruikt. Dit blijkt ook uit opmerkingen die sommige ondervraagden op het formulier hebben geschreven. Sommigen gaven aan, dat zij pas via deze vragenlijst op de hoogte kwamen van het bestaan van de bijzondere bijstand.

Het gebruik blijft ver achter bij de bekendheid ervan. Het gebruik is in 2012 ook significant gedaald. Ongeveer tweederde van de ondervraagden was bekend met de bijzondere bijstand, en nog geen kwart van de ondervraagden maakt er gebruik van. Bij de tweede meting was het zelfs ongeveer een vijfde.

Het gebruik van de Gemeentepolis kan beter. Er zijn meer mensen die daar geen gebruik van maken, dan wel. Sommige ondervraagden gaven aan, dat zij zelf wel uitmaken waar zij zich verzekeren. Het financiële voordeel en het uitgebreide pakket wegen blijkbaar voor die groep niet op tegen de eigen keuze. Het aantal deelnemers aan de Gemeentepolis is ongeveer even groot als voorheen aan de collectieve ziektekostenverzekering. De Gemeentepolis heeft geen nieuwe klanten aangetrokken.

Maar waarom maakt men geen gebruik van de regelingen?

Tabel 13

Redenen van niet-gebruik van de lokale regelingen

		Meedoenregeling	Kwijtschelding	bijzondere bijstand	Gemeentepolis
wist niet dat het bestond	2011	26	2	84	165
	2012	31	1	69	185
weet niet waar je moet zijn	2011	8	2	33	42
	2012	8	1	29	10
denk geen recht te hebben	2011	35	3	85	11
	2012	27	9	109	17
teveel gedoe om het aan te vragen	2011	7	1	7	2
	2012	5	1	14	4
"ze" willen alles van me weten	2011	8	1	10	1
	2012	6	2	13	1
formulieren zijn ingewikkeld	2011	10	5	16	3
	2012	6	2	13	8
Ik wil het zelf doen	2011	7	0	12	6
	2012	8	0	16	8
(beetje) schaamte	2011	7	0	14	0
	2012	12	2	12	4
anders	2011	30	6	44	33
	2012	27	5	43	48

In deze tabel is het mantelzorgcompliment niet opgenomen, omdat deze voorziening (overigens een landelijke regeling) voor iemand anders wordt aangevraagd. Het wordt in dit onderzoek toch meegenomen. Het compliment kan namelijk een belangrijke stimulans zijn om binnen het eigen netwerk ondersteuning te geven en te krijgen.

Bij zowel de Meedoenregeling als de bijzondere bijstand valt op, dat veel mensen denken geen recht te hebben. Uit de vragenlijst is niet duidelijk geworden waarom ze dat denken. Mogelijk hebben deze mensen in het verleden wel eens een aanvraag ingediend, maar is die afgewezen om welke reden dan ook. Maar kennelijk weerhoudt deze eerdere afwijzing hen ervan opnieuw een aanvraag in te dienen. En uiteraard kunnen er mensen zijn, die zonder meer menen geen recht te hebben.

Voor de bijzondere bijstand gaat het om een bijzonder groot aantal mensen. Daarbij is ook het bestaan ervan bij een – relatief – groot aantal mensen onbekend, in ieder geval vergeleken met de andere regelingen. En weet een groot aantal mensen niet waar ze zich moeten melden.

Er zijn in 2012 meer mensen, die een aanvraag te veel gedoe vinden en (voor de Meedoenregeling) een beetje schaamte ondervinden. De aantallen zijn echter te klein om daar verdere conclusies aan te verbinden.

Tabel 14
Gebruik van bijzondere bijstand

	2011	2012
1 of 2 aanvragen per jaar	74	60
vaker, meestal dezelfde kosten	23	19
vaker, voor verschillende kosten	11	8

Veruit de meeste mensen, die wel gebruik maken van de bijzondere bijstand, doen slechts incidenteel een aanvraag. De mensen die wel gebruik maken van de bijzondere bijstand, doen meestal slechts één of twee keer per jaar een aanvraag. Slechts enkelen weten de bijzondere bijstand te vinden voor verschillende kosten. Een minderheid doet vaker een aanvraag.

“Ik genoot vroeger van het uitgaan, nu kan ik alleen

De Meedoenregeling is bedoeld voor deelname aan sociale, culturele en sportieve activiteiten. Dit is zeer breed op te vatten, als het maar gaat om het meedoen met de maatschappij. De bijdrage is in 2011 € 125,- per persoon per jaar en in 2012 €127,-.

Tabel 15

Meedoen met de Meedoenregeling

	2011	2012
ja	138	138
nee	256	258
waarom niet		
de bijdrage is te weinig	131	130
kan niet vaak genoeg doen wat men wil doen	36	36
de bijdrage wordt ergens anders aan besteed	92	100
niet ingevuld	224	217

Ongeveer tweederde zegt dat ze met de Meedoenregeling niet mee kunnen doen. De bijdrage daarvoor is te weinig. Maar ook is te zien, dat de bijdrage vaak aan andere dingen wordt besteed. Hiermee wordt het doel van de regeling niet bereikt.

5.6. Uitgaven

Armoede beperkt mensen in hun uitgaven. Dit is natuurlijk een open deur, maar in dit onderzoek willen we achterhalen, hoe de mensen hun bestedingen aanpassen aan hun budget. Waaraan geven de mensen het geld uit en op welke uitgaven bezuinigt men.

Tabel 16

Bestedingen na de vaste lasten

	2011	2012
spullen voor de kinderen	100	86
roken	26	69
sport	73	45
snacks, afhaal eten	52	12
kleding	7	131
alcohol/drugs	130	10
cadeaus	10	26
speelgoed	24	6
boeken/tijdschriften	7	21
auto	24	62
anders	60	286

De cijfers verschillen behoorlijk tussen de twee meetmomenten. Een verklaring is niet te geven. Het is niet waarschijnlijk dat er drie keer zoveel mensen zijn gaan roken, of dat men massaal kleding is gaan kopen, of dat vrijwel iedereen is gestopt met drinken. Het enige dat

kan worden gezegd, is dat men niet bezuinigt op het kopen van spullen voor de kinderen. Veel mensen, en in 2012 waren dat er zeer veel, geven iets “anders” aan.

Dit bleek voor het merendeel om boodschappen te gaan. Dat antwoord hebben we ook niet als mogelijkheid gegeven.

In tabel 7 is te zien dat een groot deel van de mensen altijd of wel eens geld tekort komt. Daardoor kunnen rekeningen of vaste lasten niet altijd worden betaald. We hebben gevraagd, welke rekeningen men dan laat liggen. De uitkomsten zijn te zien in tabel 17.

Er zijn weinig afwijkingen tussen de twee metingen. Er zijn wel meer mensen die de huur dan niet betalen. Opvallend, en ook zorgwekkend, is dat de premie voor de ziektekostenverzekering vaak blijft liggen. Ook de rekening van het mobieltje moet er vaak aan geloven. Uit de ervaringen van de schuldhulpverleners blijkt ook, dat de mobiele telefoonproviders vaak één van de schuldeisers zijn.

Tabel 17

Rekeningen die men laat liggen

	2011	2012
huur	19	31
hypotheek	1	1
premie zorgverzekering	81	83
electra	36	30
gas	26	25
water	21	19
telefoon vast	44	43
telefoon mobiel	79	71
TV (kabel, digitale TV)	54	37
internet	52	40
aflossingen	69	60
anders	201	186

Het kabel- en internetabonnement lijken beter te worden betaald. Bij “anders” wordt vaak eten/boodschappen ingevuld. Men betaalt wel de rekeningen, maar moet dan minder eten.

5.7. In welke mate participeert men

De kern van het Doetinchemse armoedebeleid richt zich erop, dat de inwoners kunnen meedoen met de maatschappij. Vooral voor kinderen wordt het belangrijk gevonden, dat zij mee kunnen doen.

In de vragenlijst is gevraagd of men mee kon doen met familieactiviteiten, zoals uitjes en feestjes. Of met vrienden kan meedoen, bijvoorbeeld meegaan naar een concert. Uit de antwoorden blijkt dat het overgrote deel niet mee kan doen.

Tabel 18
Meedoen met familie en vrienden

	2011	2012
Meedoen met familie		
kan wel meedoen	133	125
kan niet meedoen	331	339
Meedoen met vrienden		
kan wel meedoen	96	82
kan niet meedoen	361	372

Lid zijn van een vereniging is ook meedoen. We hebben in het onderzoek geen onderscheid gemaakt tussen de “soort” vereniging, bijvoorbeeld deelname aan een sport- of muziekvereniging. Het onderzoek richt op de participatie in clubverband, waar men sociaal actief is.

Het lidmaatschap onder volwassenen is behoorlijk toegenomen, maar het grootste deel is geen lid. Velen zouden wel willen, maar worden daarin belemmerd door geldgebrek.

Tabel 19
Zelf (volwassene) lid van een vereniging

	2011	2012
ja	138	162
nee	334	304
waarom niet		
wil niet, hoef ook niet	53	52
wil wel, maar ik heb geen geld	170	180
wil wel, maar een andere reden dan geld belemmert mij	56	41

In de vragenlijst is gevraagd, of een kind, jonger dan 18, lid is van een vereniging. De cijfers geven dus niet het aantal kinderen aan, maar het aantal huishoudens waar ten minste één kind lid van een club is. In 2011 was dat nog ruim de helft. In 2012 is dat aantal een beetje, maar niet noemenswaardig veel gestegen. Daartegenover is het aantal huishoudens, waar geen kinderen ergens lid van waren, significant gedaald. Blijkbaar zijn meer kinderen lid geworden van een vereniging.

Tabel 20

Huishoudens met ten minste 1 kind <18 jaar lid van een vereniging

	2011	2012
ja	77	84
nee	72	50
waarom niet		
wil niet, hoef ook niet	6	5
wil wel, maar ik heb geen geld	38	30
wil wel, maar een andere reden dan geld belemmert mij	9	6

“Alleen met korting naar de Efteling”

Als het gaat om deelname aan activiteiten door volwassenen (bijvoorbeeld het bezoeken van een sportwedstrijd of naar een pretpark gaan), geeft een grote meerderheid van de volwassenen aan dat ze dat niet kunnen. Geldgebrek is de vaakst genoemde reden.

Tabel 21

Zelf (volwassene) deelname aan een activiteit

	2011	2012
ja	93	89
nee	357	349
waarom niet		
wil niet, hoef ook niet	51	58
wil wel, maar ik heb geen geld	226	220
wil wel, maar een andere reden dan geld belemmert mij	42	55

5.8. Informatie over de voorzieningen

Veel mensen geven aan dat ze niet weten dat de regeling bestaat, waar ze moeten zijn om het te krijgen, of menen geen recht te hebben. Dat staat beschreven in tabel 13. Hieruit mag blijken, dat een goede informatievoorziening belangrijk is voor de mensen. In het onderzoek is gevraagd, op welke manier men te weten is gekomen van het bestaan van de regelingen.

Tabel 22
Informatiebronnen

	via folders van de gemeente	website van de gemeente	via medewerkers van de gemeente	in de (huis-aan-huis) krant gelezen	via andere organisaties	via de eigen omgeving	gezocht op internet	anders
2011	88	39	85	70	93	157	16	16
2012	95	34	78	71	128	106	17	19

De mond-op-mond-reclame werkt blijkbaar het beste. Ook van andere organisaties buiten de gemeente krijgt men informatie. Dit is in 2012 belangrijker geworden. In tegenstelling tot de eigen omgeving. De eigen website, een belangrijke informatiebron voor de burgers, blijkt weinig te worden benut.

5.9. Schulden en schulddienstverlening

In dit onderzoek is veel aandacht besteed aan schulden en schulddienstverlening. In Nederland, en ook in Doetinchem, blijft het aantal huishoudens met problematische schulden toenemen.

Het hebben van schulden maakt dat men (soms met een aardig inkomen) in armoede verkeert. Daarbij zorgen schulden niet alleen voor een financieel probleem, maar brengt het ook onrust en spanningen met zich mee, en is er een voortdurende dreiging van beslagleggingen, huisuitzetting of afsluiting van nutsvoorzieningen. Niet zelden zijn problematische schulden een reden voor echtscheiding.

Tabel 23
Aantal huishoudens met schulden (geen hypotheekschuld)

	2011	2012
geen schulden	265	256
wel schulden	179	227

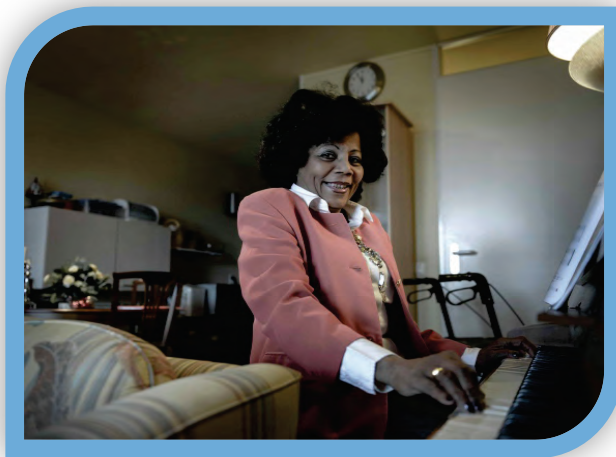
Minder dan de helft, maar toch een aanzienlijk aantal van de ondervraagden geeft aan schulden te hebben. Dit aantal is in 2012 beduidend gestegen.

Tabel 24
Aantal schuldeisers

	1	2	3	4 - 10	> 10	weet niet
2011	74	43	15	32	12	10
2012	93	38	21	40	19	14

Hoe meer schuldeisers er zijn, hoe moeilijker het wordt om de schulden te regelen. Schuldeisers willen hun vordering betaald zien, waardoor iemand moet schipperen tussen meerdere aflossings-verplichtingen. Hierdoor kan meer onrust ontstaan en heeft men minder overzicht over de totale schuldsituatie. In tabel 24 is te zien dat 10 resp. 14 mensen niet weten hoeveel schuldeisers ze hebben.

Het grootste, en significant toegenomen deel van de ondervraagden met schulden heeft

slechts één schuldeiser, en ook een groot deel heeft twee schuldeisers. Er is echter ook een groot aantal, dat 4 tot 10 schuldeisers heeft. Samen met de mensen met meer dan 10 schuldeisers (en de groep “weet niet”, waarvan wij vermoeden dat het hierbij ook om een groter aantal schuldeisers gaat), gaat het om een aanzienlijke en groeiende groep met problematische schulden.

De huishoudens met schulden is in 2012 duidelijk gestegen ten opzichte van 2011. Vooral de groep met 1 schuldeiser. Met de voortdurende crisis en de stijgende werkloosheid raken steeds meer mensen door hun reserves heen.

Behalve het aantal schuldeisers is uiteraard ook de hoogte van de schulden van belang.

Tabel 25
Totale hoogte van de schulden (€)

	< 1.000	1.000 - 5.000	5.000 - 10.000	10.000 - 15.000	> 15.000	weet niet
2011	47	80	19	12	34	8
2012	49	83	22	13	51	9

De hoogte van de schulden volgt dezelfde lijn als het aantal schuldeisers. In 2012 zijn er meer mensen met schulden en is de schuldenlast ook nog eens toegenomen. Vooral de

stijging in de groep mensen met een schuldenlast van meer dan € 15.000, - is aanzienlijk, en zorgwekkend.

Veruit de meeste ondervraagden lossen af op hun schulden. Het aantal mensen dat zegt niet af te lossen is flink gedaald. Ook zegt een groter aantal dat ze de verplichtingen kunnen (blijven) nakomen. Er zijn dus meer mensen met schulden, met een hogere schuldenlast, maar die dit toch nog kunnen hanteren.

Tabel 26

Aflossingen op schulden

	2011	2012
is men aan het aflossen		
ja	165	184
nee	57	34
kan men de aflossingsverplichting nakomen		
ja	113	126
nee	79	72

Soms worden er dwangmaatregelen gebruikt om de schulden af te lossen. Het aantal loonbeslagen is gestegen en ook het aantal Wsnp-regelingen of faillissementen.

Tabel 27

Dwangmaatregelen

	2011	2012
Beslag gelegd op het inkomen		
ja	47	52
nee (wel met schulden)	137	177
WSNP/faillissement		
ja	23	38
nee (wel met schulden)	145	174

Als iemand aan zijn financiële problemen wil werken, maar daar ondersteuning in nodig heeft, dan kan de gemeente die ondersteuning bieden. De gemeente Doetinchem voert die ondersteuning zelf uit.

Tabel 28

Gebruik van schulddienstverlening

	ja	nee
2011	43	428
2012	53	400

De grote groep die geen gebruik maakt van de schulddienstverlening, is de groep betreft die geen schulden heeft. Maar het aantal mensen dat gebruik maakt van de

schulddienstverlening is lager dan het aantal mensen dat zegt de aflossingsverplichtingen niet te kunnen nakomen. Het aantal komt wel in de buurt van het aantal mensen met 4 of meer schuldeisers. Er is in 2012 een lichte, maar niet significante stijging te zien van het aantal gebruikers.

Hoewel een relatief klein aantal ondervraagden zegt gebruik te maken van schulddienstverlening, blijkt uit onze cijfers dat er jaarlijks enkele honderden mensen zich aanmelden. In 2011 waren er ongeveer 350 aanmeldingen, en in 2012 ongeveer 400. Blijkbaar hebben veel van de mensen, die zich hadden aangemeld, de vragenlijst niet ingevuld. Of zij hebben geen vragenlijst gekregen, omdat ze niet tot de populatie behoren.

Tabel 29

Redenen om geen beroep te doen op schulddienstverlening

	2011	2012
geen schulden	215	178
wist niet dat het bestond	17	32
weet niet waar je moet zijn	11	6
denk geen recht te hebben	15	18
teveel gedoe om het aan te vragen	2	2
"ze" willen alles van me weten	5	10
formulieren zijn ingewikkeld	4	8
ik wil het zelf doen	31	35
(beetje) schaamte	9	11
anders	43	34
niet ingevuld	131	148

Opvallend is, dat in 2012 een duidelijk groter aantal mensen zegt niet te weten van de mogelijkheid van schulddienstverlening. Er is ook een duidelijk te onderscheiden groep, die aangeeft het zelf te willen regelen.

Tabel 30

Gebruik schulddienstverlening in het verleden

	ja	nee
2011	92	377
2012	85	380

Een relatief klein aantal mensen heeft in het verleden gebruik gemaakt van de schulddienstverlening. Maar ook hier veronderstellen we, dat veel van de vroegere gebruikers de vragenlijst niet hebben ingevuld.

*"Ik kocht het makkelijk,
maar kon het niet betalen"*

Tabel 31
 Problematische schulden en beroep op schulddienstverlening

	2011	2012
ja	91	89
nee	376	364
zo ja, wordt dan een beroep gedaan op schulddienstverlening		
niet van plan om zich aan te melden	40	35
denkt erover om zich aan te melden	18	16
heeft zich al aangemeld, maar staat op de wachtlijst	4	7
heeft zich al aangemeld, en is al in behandeling	8	9
er loopt al een traject voor een regeling	15	11
al eens eerder gebruik gemaakt, maar denkt zich opnieuw aan te melden	1	8
al eens eerder gebruik gemaakt, maar heeft zich weer opnieuw aangemeld	1	4

Er zijn wel meer mensen die zich voor schulddienstverlening hebben aangemeld, maar het verschil is verwaarloosbaar klein. Er is wel een aanzienlijke toename in het aantal mensen, dat zich opnieuw meldt. Het gaat niet om schrikbarend grote aantallen, maar vergeleken met 2011 is de stijging in 2012 aanzienlijk.

6. Hoe ziet men de toekomst?

De huidige situatie stelt mensen voor problemen. En de economische vooruitzichten blijven somber.

Wat verwachten de mensen zelf van hun toekomst?

Tabel 32

Hoe ziet men hun toekomst

	2011	2012
het wordt zeker slechter	140	131
ik denk dat het slechter wordt	191	159
het zal ongeveer gelijk blijven	118	153
ik denk dat het beter wordt	23	29
het wordt zeker beter	6	7

Een klein aantal mensen is optimistisch. Het overgrote deel is pessimistisch over de toekomst. Maar het pessimisme is wel duidelijk gedaald. De verwachtingen zijn verschoven van "slechter" naar "gelijk blijven".

Tabel 33

Waarom wordt het slechter

	2011	2012
het inkomen wordt lager, terwijl de kosten gelijk blijven	32	39
het inkomen wordt lager, terwijl de kosten zullen stijgen	111	124
het inkomen zal gelijk blijven, terwijl de kosten zullen stijgen	201	171
het inkomen zal stijgen, maar de kosten nog meer	27	11
anders	23	13

In beide metingen verwacht men, dat de kosten in ieder geval zullen stijgen, terwijl het inkomen gelijk blijft, of zelfs lager wordt. Een significant lager aantal mensen verwacht een verbetering van het inkomen.

Tabel 34
Waarom wordt het beter

	2011	2012
het inkomen wordt lager, maar de kosten nog lager	15	38
het inkomen zal gelijk blijven, maar de kosten zullen dalen	10	13
het inkomen zal stijgen, terwijl de kosten gelijk blijven	13	13
het inkomen zal meer stijgen dan de kosten	8	7
anders	17	21

De aantallen zijn te klein om er iets over te zeggen. Maar de optimisten zien blijkbaar hun kosten op zijn minst dalen. Misschien betreffen het hier mensen die goedkoper zijn gaan wonen (of dergelijke verhuisplannen hebben), of zullen bepaalde financiële verplichtingen gaan eindigen (bijvoorbeeld aflossingen). Maar elke reden is speculatie.

7. Wat kan men zelf doen?

Zelfredzaamheid is een belangrijk begrip in deze tijd. Uit de resultaten hebben we gezien, dat heel veel mensen aangeven dat ze het zelf willen doen, dat ze zichzelf willen redden. Maar om dat te doen kan het nodig zijn het inkomen te verbeteren en anderzijds de kosten te beperken.

We hebben gevraagd, wat men denkt te kunnen doen (ideeën), wat men van plan is te gaan doen (plannen) en wat men daadwerkelijk al doet (acties).

7.1. Wat denkt men te kunnen doen

Het gaat hier om de mogelijkheden die men voor zichzelf ziet, en die men zou kunnen doen. Welke ideeën hebben de mensen om hun inkomen te verbeteren, en anderzijds om hun uitgaven te verminderen.

Tabel 35

Wat denkt men te kunnen doen om het inkomen te verbeteren

	2011	2012
werk vinden	79	76
meer uren gaan werken	31	37
beter betaald werk vinden	52	28
als zelfstandige gaan werken	18	10
als zelfstandige doorontwikkelen	7	6
partner met inkomen vinden	46	32
alimentatie vorderen/innen	8	7
niets	216	208
anders	106	105

De grootste groep ziet geen mogelijkheden om het inkomen te verbeteren. Anderen zien vooral door (beter betaald) werk te vinden of een partner met inkomen te vinden mogelijkheden om het inkomen te verbeteren. In vergelijking tot 2011 ziet men in 2012 als men al werk heeft minder mogelijkheden om beter betaald werk te vinden.

Het grote aantal ondervraagden dat denkt niets te kunnen doen, kan zich laten verklaren door het grote aantal ouderen en mensen met een arbeidsbeperking, dat heeft deelgenomen aan deze vragenlijst.

*“Thuiswedstrijden van de
Graafschap zijn een
netwerkbijeenkomst voor me”*

Tabel 36

Wat denkt men te kunnen doen om de kosten te verminderen

	2011	2012
minder dingen kopen	125	139
minder ontspanning	111	99
minder boodschappen doen	236	224
minder kleding kopen	183	182
kijken waar het goedkoper is	212	207
op afbetaling kopen	9	8
rekeningen laten liggen	16	16
minder gas, electra, water gebruiken	177	180
goedkoper gaan wonen	17	15
minder voor de kinderen kopen	31	21
minder alimentatie betalen	3	0
Niets	65	74
Anders	41	36

Men denkt vooral te kunnen besparen op de eerste levensbehoeften: minder uitgeven aan boodschappen (maar wel slimmer boodschappen doen), minder kleding kopen, en minder gas, licht en water gebruiken.

7.2. Wat gaat men doen?

Het gaat hier om wat men daadwerkelijk van plan is te gaan doen.

Tabel 37

Wat gaat men zeker doen om het inkomen te verbeteren

	2011	2012
werk vinden	78	78
meer uren gaan werken	33	39
beter betaald werk vinden	38	21
als zelfstandige gaan werken	7	8
als zelfstandige doorontwikkelen	5	8
partner met inkomen vinden	27	30
alimentatie vorderen/innen	0	5
Niets	209	209
Anders	85	80

Tabel 38

Wat gaat men zeker doen om de kosten te verminderen

	2011	2012
minder dingen kopen	143	163
minder ontspanning	102	110
minder boodschappen doen	231	229
minder kleding kopen	204	205
kijken waar het goedkoper is	213	209
dingen op afbetaling kopen	7	9
rekeningen laten liggen	10	11
minder gas, electra, water gebruiken	137	134
goedkoper gaan wonen	9	7
minder dingen voor het kind kopen	26	29
minder alimentatie gaan betalen	2	2
niets	54	63
anders	36	24

Ook hier geeft men vooral aan om niets te doen. De mogelijkheden om het inkomen te verbeteren verschuiven naar het inkomen te verhogen met werk in vergelijking tot de ideeën (tabel 35). Aan de uitgavenkant zien we dezelfde voornemens als in tabel 36.

7.3. Wat doet men al?

Hier gaat het niet om de plannen, maar om wat men al daadwerkelijk doet.

Tabel 39

Wat doet men al om de inkomsten te verbeteren

	2011	2012
werk vinden	65	63
meer uren gaan werken	34	35
beter betaald werk vinden	31	23
als zelfstandige gaan werken	10	5
als zelfstandige doorontwikkelen	7	4
partner met inkomen vinden	21	15
alimentatie vorderen/innen	5	3
niets	187	211
anders	83	94

Het animo om als zelfstandige aan de slag te gaan is gehalveerd (maar het blijven kleine aantallen). Er zijn bijna 200 ondervraagden met een AOW- of WAO/WIA-uitkering. Voor deze mensen (in ieder geval de circa 120 AOW-ers) is werk geen optie.

Tabel 40

Wat doet men al om de kosten te verminderen

	2011	2012
minder dingen kopen	216	207
minder ontspanning	154	152
minder boodschappen doen	264	255
minder kleding kopen	247	251
kijken waar het goedkoper is	242	243
dingen op afbetaling kopen	13	10
rekeningen laten liggen	14	10
minder gas, electra, water gebruiken	168	167
goedkoper gaan wonen	8	5
minder dingen voor het kind kopen	52	48
minder alimentatie gaan betalen	2	4
Niets	37	53
Anders	23	26

Ook hier hetzelfde beeld als in de voorgaande paragrafen. Men bespaart het meest op de eerste levensbehoeften. Over het algemeen is het niet verwonderlijk, dat men op de eerste levensbehoeften bespaart. Er blijft voor de minima immers weinig anders over om op te besparen. Als je je al geen luxe kunt permitteren, dan is daar ook niet op te besparen. Dat wordt onderbouwd door het Budgethandboek 2013 van het Nibud waarin ieder jaar informatie staat over bestedingspatronen van huishoudens: De afgelopen vijf jaar hebben mensen die van een bijstandsuitkering rond moeten komen niet zo weinig ruimte in hun budget gehad als nu!

Zoals gezegd, probeert men vooral om via werk aan (een beter) inkomen te komen. Maar overduidelijk is ook, dat men eigenlijk geen mogelijkheden ziet.

8. Welke hulp schakelt men in?

De (lokale) overheid biedt ondersteuning. Maar hierbij moet niet worden voorbijgegaan aan de mogelijkheden die men zelf heeft, of de hulp die men uit de eigen omgeving kan krijgen. In onze ondersteuning staan participatie, eigen kracht en verantwoordelijkheid centraal, zodat iedereen kan meedoen in de samenleving en de zelfredzaamheid wordt vergroot. Het vraagt om een nieuwe manier van denken en doen. Daarom is het interessant om te weten, welke hulp men nu gebruikt. In dit onderzoek gaat het dan niet om hulp in een zorgbehoefte, maar om hulp in het algemeen.

8.1. Hulp uit de eigen omgeving

Tabel 41

Hulp die men krijgt van familie en/of vrienden

	2011	2012
ja	223	206
nee	247	259
wat voor hulp krijgt men		
geld	85	92
spullen	125	138
klussen	135	111
oppas	26	32
advies	103	106
anders	30	32

Mensen die hulp krijgen en mensen die geen hulp krijgen zijn ongeveer gelijk verdeeld. Iets meer mensen krijgen wel hulp dan geen hulp. De hulp die zij krijgen bestaat vooral uit spullen, hulp bij klussen en advies. Er is nauwelijks verschil tussen de meetjaren, hoewel er blijkbaar minder wordt geklust.

Tabel 42

Waarom krijgt/vraagt men geen hulp van familie of vrienden

	2011	2012
geen hulp nodig	39	39
de familie woont te ver weg	46	54
de familie heeft het zelf al moeilijk	58	68
slechte relatie met de familie	32	45
wil de familie niet lastig vallen	62	67
wil zichzelf redden	99	104
wil geen liefdadigheid	13	22
(beetje) schaamte	32	36
anders	21	13

De uitkomst die we vaker in de uitkomsten zien, komt ook hier weer terug: men wil zichzelf redden. De familie woont te ver weg, familie heeft het zelf al moeilijk genoeg of ik wil de familie niet lastig vallen zijn veel genoemde redenen. Meer mensen gaven aan een (te) slechte relatie te hebben met de familie. Men wil ook geen liefdadigheid.

8.2. Hulp van professionele organisaties

Binnen het sociale domein wordt door maatschappelijke organisaties professionele hulp en zorg geboden. Deze organisaties leveren, vanuit hun eigen vakgebieden, gerichte hulp en ondersteuning bij (specifieke) problemen. Met professionele organisaties bedoelen we organisaties, waar de hulp (hoofdzakelijk) door beroepskrachten wordt geleverd.

Tabel 43

Hulp van professionele organisaties

	2011	2012
ja	187	175
nee	250	255
welke organisatie		
MEE	6	25
Iriszorg	17	10
IJsselkring	13	78
GGnet	84	68
Zozijn	64	12
anders	19	72

Het merendeel krijgt geen hulp van een professionele organisatie. Maar ruim een derde krijgt dat wel.

Het aantal mensen dat gebruik maakt van deze hulp is ongeveer gelijk gebleven. Maar het is zeer opvallend, dat er grote verschillen zijn tussen de verschillende organisaties. Zo is het aantal mensen, dat hulp krijgt van IJsselkring van 13 naar 81 gestegen. Terwijl andersom, de hulp van Zozijn is gedaald van 64 naar 12. De zorg van GGnet wordt veel geboden. In 2012 zijn, in het kader van het Wijkwerk Nieuwe Stijl, de buurtcoaches aan de slag gegaan in de wijken. Dit zal ongetwijfeld van invloed zijn geweest op de resultaten.

Een organisatie die bij "anders" veel wordt genoemd, is Sensire thuiszorg. Deze organisatie is in dit onderzoek niet over het hoofd gezien, omdat we ons niet hebben gericht op de hulp in de huishouding, die via de Wmo wordt geleverd. Een andere veel genoemde professionele hulpverlener is de bewindvoerder.

*"Ik heb goede contacten
dankzij de volkstuin"*

8.3. Hulp van vrijwilligersorganisaties

Naast de professionele organisaties zijn er ook organisaties, die hoofdzakelijk met vrijwilligers werken, of vanuit een ideologisch motief hulp verlenen. De ene organisatie is bekender dan de andere, dus vroegen we of men bekend was met deze organisaties.

Tabel 44

Bekend met vrijwilligersorganisaties

	2011	2012
Voedselbank	298	306
kerkelijke organisaties	59	59
Gasthuisfonds	156	160
Linterhof	9	8
Vromen-Gravelijn	9	6
Leger des Heils	152	152
st. Naaste	6	3

Het is niet verwonderlijk, dat het Leger des Heils en de Voedselbank goed bekend zijn. Maar daarnaast is men ook goed bekend met het Gasthuisfonds en kerkelijke organisaties.

We hebben vervolgens gevraagd of men van ten minste één van deze organisaties hulp krijgt, en zo nee, waarom niet. Het overgrote deel maakt, zowel in 2011 als in 2012, geen gebruik van deze organisaties. En ook hier zien we weer, dat men zo veel mogelijk zichzelf wil redden. Veel mensen hebben de hulp ook niet nodig, of doen geen beroep op de hulp, uit schaamte.

Tabel 45

Krijgt hulp van ten minste één van de genoemde vrijwilligersorganisaties

	2011	2012
ja	65	70
nee	372	363
waarom niet		
niet nodig	92	87
wist niet dat het bestond	39	46
weet niet waar je moet zijn	58	56
ik wil mezelf redden	135	138
geen liefdadigheid	26	25
(beetje) schaamte	72	69
anders	40	41

9. Conclusies

Hoe effectief is ons armoedebeleid? Hoe beleven onze inwoners met een laag inkomen hun financiële situatie? En hoe worden onze inwoners getroffen door steeds verdergaande bezuinigingsmaatregelen en de voortdurende crisis? Dat zijn vragen waarop we antwoord wilden om het lokale armoedebeleid voor de komende jaren te kunnen bepalen. In dit hoofdstuk zijn de conclusies van de uitkomsten van het onderzoek beschreven.

De effectiviteit van ons armoedebeleid

De uitkomsten geven ons een beeld van de effectiviteit van ons armoedebeleid. Het is natuurlijk moeilijk te meten. Maar we hebben wel een kwalitatieve weging kunnen maken. Het onderzoek laat zien dat het voor veel inwoners moeilijk is om uit te komen met het inkomen. De gevolgen van de aanhoudende crisis en de bezuinigingsmaatregelen zijn voelbaar. Rekeningen niet betalen, of bezuinigen op de eerste levensbehoeften zijn daar het gevolg van. En dat is zorgelijk. Meer mensen komen in de schulden en de hoogte van de schulden stijgt. Een landelijke trend, die ook bij de deelnemers aan het onderzoek terug is te zien. Daar hebben we als gemeente weinig invloed op.

Wel kunnen wij met onze ondersteuning tegemoetkomen in de kosten en de financiële nood verlichten. En inwoners stimuleren om mee te doen aan de samenleving. En onze ondersteuning wordt gewaardeerd. Dat blijkt uit de antwoorden van de ondervraagden. Het is goed te zien dat meer dan de helft van het aantal kinderen lid is van een vereniging. Dat is ook een belangrijk uitgangspunt van ons beleid. Maar we zien ook dat veel kinderen nog geen lid zijn van een vereniging omdat er geen geld voor is.

Het grote probleem is schuld. De stijging van het aantal mensen met schulden en de stijging van de hoogte van de schulden is zorgwekkend. We moeten naar een effectievere dienstverlening. Nu we zelf de dienstverlening uitvoeren, kan die slag gemaakt worden.

De bekendheid van onze inkomensondersteunende regelingen en dan met name de bijzondere bijstand en GemeentePolis moet beter. Om gebruik te maken van deze regelingen, moeten de regelingen bekend zijn.

Op basis van de uitkomsten zijn we gematigd positief over ons armoedebeleid. Het zorgt er voor dat we de financiële nood kunnen verlichten en inwoners kunnen meedoen. Maar het is voor de komende jaren te weinig als we kijken naar de maatschappelijke tendens.

9.1. Algemeen

We zijn blij met het aantal inwoners dat heeft meegewerkt aan het onderzoek. Het laat zien dat het onderwerp leeft. En het betekent ook dat de uitkomsten steekhoudend zijn voor de doelgroep.

Op sommige onderdelen zijn verschillen gevonden tussen de 2 metingen. Maar over het geheel kan niet worden gezegd dat de situatie van de minima significant is veranderd in de periode tussen de metingen. Bij de eerste meting was er nog sprake van tal van maatregelen, die “gestapeld” de situatie van de minima ernstig konden verslechteren. Maar door de val van het kabinet Rutte 1, het Lenteakkoord en het regeerakkoord "Bruggen

slaan", zijn veel aangekondigde (bezuinigings) maatregelen niet doorgestaan, uitgesteld of in een mildere vorm ingevoerd. Mede daardoor is de situatie voor veel mensen vrijwel gelijk gebleven.

De meeste mensen die hebben meegewerkt aan het onderzoek zijn alleenstaand en hebben geen kinderen. Ze hebben grotendeels een inkomen op bijstandsniveau via een sociale zekerheidsuitkering, variërend van (minder dan) € 877, - tot ongeveer € 1.200, - (netto per maand exclusief vakantiegeld). Veel mensen zeggen, dat ze te weinig geld hebben, of in ieder geval niet genoeg. De grootste groep komt de ene maand wel en de andere maand niet rond. De meeste huishoudens die niet rond kunnen komen, komen tussen de € 100 en € 150 per maand tekort. Een hele kleine groep ziet zichzelf niet als arm.

Verontrustend is dat mensen zelf steeds meer bezuinigen op de eerste levensbehoeften om zich te kunnen redden. Er is ook geen keus: er is niets anders om op te kunnen bezuinigen. Dat wordt onderbouwd door het Budgethandboek 2013 van het Nibud waarin ieder jaar informatie staat over bestedingspatronen van huishoudens: De afgelopen vijf jaar hebben mensen die van een bijstandsuitkering rond moeten komen niet zo weinig ruimte in hun budget gehad als nu!

De reden ik wil het zelf oplossen, wordt vaak als reden aangegeven om geen gebruik te maken van de ondersteuning die aangeboden wordt. Dat geldt voor de ondersteuning vanuit de gemeente, de eigen omgeving, vrijwilligersorganisaties en fondsen.

Mogelijk maakt deze groep wel gebruik van de ondersteuning als er in de dienstverlening een beroep wordt gedaan op hun zelfredzaamheid.

9.2. Bekendheid en gebruik

Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen is de meeste bekende inkomensondersteunende regeling. Op de voet gevolgd door de Meedoenregeling. Ongeveer de helft kent de bijzondere bijstand en de GemeentePolis. Meer dan een derde kent het Mantelzorgcompliment.

Veel mensen weten de weg naar de gemeente te vinden, maar er is verbetering mogelijk. Schriftelijke informatie via folders en het Doetinchems Vizier blijken prima media. Ook het attenderen op de mogelijkheden door andere organisaties en mensen uit de eigen omgeving helpt mensen de weg te vinden. Als de voorziening wel bekend is, denkt een grote groep geen recht te hebben, of weet niet waar ze zich moeten melden voor die voorziening. Kortom: de bekendheid kan beter, maar ook de bekendheid over de voorwaarden kan beter. Maar of het genoeg zal zijn, is de vraag. De behoefte zal waarschijnlijk altijd groter zijn dan de gemeente kan bieden.

De Meedoenregeling en kwijtschelding van gemeentelijke belastingen worden goed gebruikt. Het niet-gebruik is zelfs afgenomen. De directe aanschrijving van mensen die in het voorgaande jaar hiervan gebruik hadden gemaakt, draagt hier zeker aan bij. Net als de automatische toekenning door gebruik te maken van gegevensuitwisseling met de Belastingdienst.

De bijzondere bijstand wordt matig gebruikt. Dit kan liggen aan de aard van de voorziening. Het is bedoeld voor noodzakelijke kosten die voortkomen uit bijzondere omstandigheden. Als iemand die kosten niet heeft, dan is er ook geen reden voor een aanvraag. Maar het kan ook zijn, dat men niet goed weet waarvoor men allemaal bijzondere bijstand kan krijgen. Hoewel men dan wel de kosten heeft, doet men geen aanvraag. Dit is echter in de systematiek van de bijstand geen reden voor zorgen. Bijstand komt in beeld, wanneer men zelf niet in staat is om de kosten zelf te dragen. Als men geen aanvraag doet (en kennelijk een manier vindt om zelf de kosten te voldoen) dan is er in de logica van de bijstand geen reden voor bijstandsverlening. Anders wordt het als men afziet van aanschaf van noodzakelijke spullen. De kwaliteit van het bestaan wordt dan aangetast. Kinderen krijgen niet wat ze wel hadden kunnen krijgen, het huishouden verslechtert of verloedert, kortom, men verarmt.

Ook het gebruik van de GemeentePolis kan beter. De groep die er geen gebruik van maakt is groter dan de groep die er wel gebruik van maakt. Sommigen gaven aan dat zij zelf wel uitmaken waar zij zich verzekeren. Het financiële voordeel en het uitgebreidere pakket voor zorgkosten weegt voor die groep blijkbaar niet op tegen de eigen keuze. De wijziging van de collectieve zorgverzekering naar de GemeentePolis en de aangekondigde beleidswijziging dat geen bijzondere bijstand meer wordt verleend voor medische kosten heeft niet geleid tot extra deelnemers.

9.3. Participatie

De grootste groep kan niet meedoen met familie en vrienden. Het gebrek aan geld is voor de grootste groep de reden om niet mee te doen. De meeste volwassenen zijn geen lid van een vereniging. De meeste kinderen zijn wel lid van een vereniging. Geldgebrek is voor veruit de grootste groep de reden om geen lid van een vereniging te zijn. Ongeveer 350 volwassenen nemen niet deel aan activiteiten en ongeveer 90 volwassenen wel. Wederom is geldgebrek bij de meesten de reden.

De behoefte om mee te doen is dus groter (en duurder) dan waarin de bijdrage (vanuit de Meedoenregeling) kan voorzien. Het bedrag van de tegemoetkoming (€ 127, -) is ook snel op. Het lidmaatschap van een sportvereniging is vaak al duurder. Ook voor andere activiteiten is het bedrag vaak niet genoeg. Er blijft weinig tot niets over voor de kinderen om mee te doen met vriendjes of vriendinnetjes.

De Meedoenregeling is echter een tegemoetkoming en geen volledige vergoeding. Een verhoging tot bijvoorbeeld € 150, - zou waarschijnlijk niet veel verschil maken. Een andere conclusie is dat de bijdrage van de Meedoenregeling vaak aan andere dingen wordt besteed dan waarvoor het is bedoeld.

"Ik leef sober. Maar ben er gelukkig mee"

9.4 Schulden

Het aantal huishoudens met schulden is in 2012 duidelijk gestegen ten opzichte van 2011. En volgt de landelijke trend; Steeds meer mensen raken door hun reserves heen. Rekeningen kunnen niet altijd meer betaald worden. We hebben gevraagd welke rekening niet meer worden betaald. De premie voor de zorgverzekering wordt in beide metingen het vaakst als antwoord gegeven (na het algemene antwoord anders).

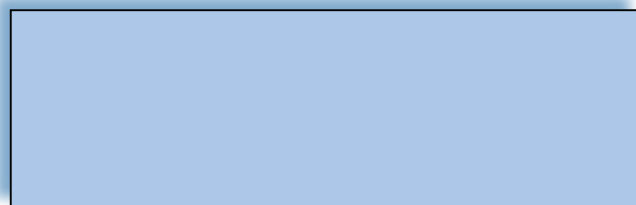
Ook de hoogte van de schulden per huishouden stijgt. Vooral de stijging in het aantal huishoudens met een schuld van meer dan € 15. 000, - is aanzienlijk en zorgwekkend. Ook het aantal schuldeisers stijgt in 2012 ten opzichte van 2011. Het aantal mensen dat aflost op de schulden stijgt. De meesten kunnen de aflossing tot nu toe nakomen. Het aantal dwangmaatregelen om af te lossen stijgt, bijvoorbeeld het aantal loonbeslagen.

Een grote groep huishoudens met schulden maakt geen gebruik van de gemeentelijke ondersteuning. Vooral omdat ze niet weten dat het bestaat, ze denken er niet voor in aanmerking te komen of ze willen hun probleem zelf oplossen. Uit onze cijfers blijkt dat jaarlijks enkele honderden mensen zich aanmelden. In 2011 waren er ongeveer 350 aanmeldingen, en in 2012 ongeveer 400. Blijkbaar hebben veel van de mensen die zich hebben aangemeld de vragenlijst niet ingevuld. Of hebben de mensen die zich hebben aangemeld geen vragenlijst gekregen, omdat ze niet tot de populatie behoren.

9.5. De toekomst

De grootste groep in 2011 en in 2012 denkt dat de financiële situatie slechter wordt. Minder mensen dan in 2011 weten in 2012 zeker dat het slechter wordt. De groep die denkt dat het ongeveer gelijk blijft stijgt in 2012 ten opzichte van 2011. Bij de eindmeting denken meer mensen dat het zeker beter wordt in de toekomst dan bij de nulmeting.

Op de vraag waarom het slechter wordt antwoordt de grootste groep: het inkomen blijft gelijk en de kosten dalen. Op de vraag waarom het beter wordt antwoordt de grootste groep: het inkomen wordt lager, maar de kosten nog lager. Bij de twee metingen en bij het schrijven van dit rapport zijn veel van de gevolgen van de aanhoudende crisis en de voorgestelde bezuinigingen binnen het sociale stelsel van voorzieningen en regelingen nog onvoldoende bekend.

9.6. Eigen plannen en acties

We hebben gevraagd wat onze doelgroep denkt te kunnen doen, wat ze gaan doen en wat ze al daadwerkelijk doen om het inkomen te verbeteren en de kosten te beperken. Het topantwoord wat men denkt te kunnen doen om het inkomen te verbeteren is niets. Gevolgd door het vinden van (beter betaald) werk en het vinden van een partner met geld. Bij de vraag wat men zeker gaat doen of al doet is het antwoord meer uren werken vaker gegeven dan het antwoord het vinden van een partner met geld. Op de vraag wat men denkt te doen om de kosten te beperken worden het vaakst de antwoorden: minder boodschappen doen, minder dingen kopen en bezuinigen op het gebruik van gas water en electra gegeven. Op de vraag wat men gaat doen of al doet is het vaakst geantwoord: minder boodschappen doen, kijken waar het goedkoper is en minder kleding kopen.

Er worden meer mogelijkheden gezien in het beperken van de kosten dan in het verbeteren van het inkomen. Maar de kosten waarop bespaard wordt zijn de kosten van de primaire levensbehoeften. En dat kan zorgelijk zijn. De slechte vooruitzichten op de arbeidsmarkt maken dat werk niet voor het oprapen ligt. De mensen weten wel dat werk de oplossing is om hun situatie te verbeteren. En geven aan van plan te zijn om werk te vinden, of zijn daar al actief mee bezig. Bijna 200 ondervraagden hebben een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Voor de 65-plussers is werk in ieder geval geen optie. Veel andere mogelijkheden om hun inkomsten te verbeteren hebben ze ook niet. Voor sommige mensen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering zou werk misschien kunnen, maar zijn dan aangewezen op aangepast werk.

9.7. De hulp die men inschakelt

Veel mensen (ongeveer de helft) kunnen een beroep doen op hun eigen omgeving. Meestal om te helpen met klussen en met goederen, maar ook voor advies. Veel mensen doen geen beroep op hun omgeving. Ik wil het zelf oplossen is het vaakst genoemd als reden. De familie heeft het zelf al moeilijk genoeg en ik wil de familie niet lastig vallen zijn ook vaak genoemd als reden.

Meer dan een derde van de ondervraagden wordt begeleid door een hulpverlenende organisatie. In beide jaren wordt veel gebruik gemaakt van de geestelijke gezondheidszorg van GGnet. Een reden kan zijn dat het hebben van psychische problemen tot armoede leidt. De uitkomst laat zien dat naast het hebben van weinig geld, of financiële problemen er vaak ook problemen zijn op andere gebieden.

Vrijwilligersorganisaties en initiatieven zijn goed bekend, evenals het Gasthuisfonds. Maar het beroep dat gedaan wordt op fondsen en vrijwilligersinitiatieven is matig. Als reden wordt aangegeven dat de ondervraagden zich zelf willen redden.

Voor veel ondervraagden is het niet nodig om gebruik te maken van het aanbod. Schaamte en niet weten waar je moet zijn worden ook genoemd als redenen waarom geen beroep wordt gedaan op het aanbod.

Overzicht gebruik van de regelingen

Regeling	2011		2012	
	Aantal verstrekkingen	Uitgaven	Aantal verstrekkingen	Uitgaven
Kwijtschelding	1837	€ 711.000	1900	€ 811.000
Meedoenregeling	2802	€ 333.000	2747	€ 325.000
Bijzondere bijstand	423	€ 213.500	665	€ 442.500
GemeentePolis	1242	€ 34.000	1274	€ 55.500
Langdurigheidstoeslag	607	€ 240.400	590	€ 240.300
Schulddienstverlening	340 meldingen	€ 170.000	400 meldingen	€ 155.000

